

Toimittaja Rebekka Salmela: Monen nuoren aikuisen suhde vanhempiinsa paranee kotoa muuton jälkeen. Onko kaikilla ärsyttävät vanhemmat, joihin on hyvä pitää vähän etäisyyttä, vai onko ilmiölle jokin muu syy?

Lisäksi kaikissa Euroopan maissa miehet pysyvät kotona naisia pidempään. Mikä saa heidät viihtymään vanhempiensa nurkissa?

Minun nimeni on Rebekka Salmela, ja kanssani aiheesta keskustelee nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukia Tampereen yliopistosta. Tervetuloa!

Professori Päivi Honkatukia: Kiitos.

Toimittaja Rebekka Salmela: Osaamisalueitasi ovat esimerkiksi sukupuoli, etnisyyt, siirtymät aikuisuuteen ja nuoriso yhteiskunnassa. Miten nuoruus valikoitui tutkimusaiheeksesi?

Professori Päivi Honkatukia: En tiedä, oliko se kauhean tarkoituksellista, mutta huomaan jälkikäteen, että monet asiat, joista olen ollut kiinnostunut tutkijana, ovat liittyneet nuoriin. Osin se on ollut sattumaa. Olen mennyt esimerkiksi väitöskirjaa kirjoittaessa sellaisiin projekteihin. Oikeustieteellisessä tutkimuslaitoksessa tehtiin tutkimusta, johon pääsin mukaan, ja aloin pohtimaan, mikä voisi olla kiinnostava näkökulma. Valitsin sitten tytöt ja tyttöjen suhde rikollisuuteen, koska sitä ei ollut tutkittu. Tein gradunkin samasta teemasta, ja se vei sitten mennessään. Sen jälkeen tulleet hankkeet ovat osaltaan vieneet erilaisille nuoriin ja nuoruuteen liittyville kentille. Silloin niistä kiinnostuu, ja olemmehan itsekin olleet joskus nuoria, ja on kokemusta asiasta, ja meillä on lapsia. Nuorisotutkimuksessa on kiinnostavia ajatuksia, jotka kertovat myös meidän yhteiskunnasta: miten me soiaalitetään seuraavia sukupolvia ja mitä me ajatellaan nuorista, jotka ovat tulevaisuuden toivo ja tulevaisuuden kansalaisia. Siihen liittyy paljon todella mielenkiintoisia kysymyksiä meidän yhteiskunnasta.

Toimittaja Rebekka Salmela: Yhdysvalloissa kolme viidestä korkeakouluopiskelijasta kertoi, että heidän suhteensa vanhempiin on parantunut yliopistossa aloittamisen jälkeen. Osan mukaan suhteesta tuli *paljon* parempi. Mistä voisi johtua, että etäisyys tuntuu parantavan perheen välejä?

Professori Päivi Honkatukia: Ehkä se jotenkin liittyy tällaiseen itsenäistymiseen, mitä siinä nuoruuden elämänvaiheessa tapahtuu. Kun muutetaan pois kotoa, se on jotakin sellaista, mitä ajatellaan, että ihmisen elämässä kuuluu tapahtua. Kun asutaan vielä yhdessä vanhempien kanssa kotona, itsenäistymispyrkimykset ja vanhempien odotukset kohtaavat näkyvämmiin, mistä voi syntyä monenlaisia jännitteitä. Se myös näkyy arjen riitoina ja konflikteina. Kun saa etäisyyttä vanhempiin, voi itse päättää omista asioista ja kokeilla omassa rauhassa kaikenlaisia asioita, jotka liittyvät siihen itsenäistymiseen, ja saada tukea *halutessaan*. Yleensä kun asutaan yhdessä, arki on sellaista, että joudutaan neuvottelemaan ja tulee riitoja. Kun ihmiset eivät ole lähellä, riidatkaan eivät ole läsnä.

Toimittaja Rebekka Salmela: Voin allekirjoittaa tuon. Kuulun itsekin niihin, joista on helpompaa, että on vähän etäisyyttä vanhempiin. Tuntuu, että emme riitele silloin niin usein.

Professori Päivi Honkatukia: Silloin myös tulee näkyvämmäksi se vanhempien tuki, ja se, että he kuitenkin ovat sinun puolellasi ja haluavat, että kaikki menee hyvin. Arjessa huoli voi ilmentyä enemmänkin kontrollina tai tuntua enemmän kontrollilta kuin tuelta.

Toimittaja Rebekka Salmela: Entä arvojen erilaisuus? Sukupolvien välillä on eroja arvomaailmoissa, ja ehkä niistä ei voi enää taistella niin usein, kun asutaan erillään.

Professori Päivi Honkatukia: Kyllä. Aikuisiksi kasvamiseen liittyy myös se, että joudutaan ottamaan eroa ja erottautumaan vanhemmista ja lapsuuden perheestä. Sitten tulee omat elämänalueet. Kun on muuttanut omilleen, on vapaus tehdä asioita omalla tavallaan, eikä vanhemmilla välttämättä ole sanomista eikä tietämystä siitä, mitä kukin tekee omassa elämässään.

Toimittaja Rebekka Salmela: Mitä vanhemman kannattaa tehdä, että nuoren kotoa muutto olisi mahdollisimman helppoa ja sopu säilyisi?

Professori Päivi Honkatukia: Me olemme haastateltu itsenäistyviä nuoria, joilla on ollut vähän ongelmia omilleen muutos ja erilaisiin itsenäistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Siellä tulee vahvasti esiin se, että nuoret kaipaavat tukea vanhemmilta. On sellaisiakin tilanteita, että ei ole kokemusta sellaisista vanhemmista, joilta olisi voinut saada turvallista tukea ja mahdollisuuksia kokeilla erilaisia asioita. Se koetaan itsenäistymistä vaikeuttavana tekijänä, jos ei ole tukea ja turvaa, jolta voi tarvittaessa kysyä apua. On todella tärkeää, että vanhemmat ovat mukana prosessissa, mutta nuori voi itse päättää asioistaan ja vaikuttaa niihin, eli se on nuoren oma prosessi, mutta on hyvä tarvittaessa olla tukena.

Nuorella herää kysymyksiä, kuten ”miten haen asuntoa?”. Hyvin konkreettisia, esimerkiksi toimeentuloon ja institutionaalisen järjestelmän kanssa asioimiseen liittyviä kysymyksiä, joita nuoret joutuvat opettelemaan. Niitä opetellaan, ja siinä tarvitaan itsenäisyyttä ja toisaalta myös tukea. On hyvä viesti vanhemmille, että he kaipaavat kyllä tukea, eivätkä halua jäädä yksin. On tärkeää saada kokemuksia siitä, että hoitaa yksin asioita. Siitä oppii kansalaispätevyyttä, jota kaikki tarvitsevat aikuisuudessa.

Toimittaja Rebekka Salmela: On varmaan vanhemmallekin kiva, että pääsee auttamaan, eikä tarvitse lähettää lasta ihan yksin pärjäämään maailmalle.

Professori Päivi Honkatukia: Meidän tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kuvasivat, kuinka suhteet vanhempiin saattavat parantua, kun itsenäinen elämä on päässyt alkuun. Sitten saattaa löytää jonkun uudenlaisen yhteyden vanhempiin, kuten uuden harrastuksen. Pystytään juttelemaan asioista paljon paremmin kuin silloin, kun asuttiin yhdessä. Sinun havaintosi, siitä, että näin tapahtuu, on varmasti ihan todellinen.

Toimittaja Rebekka Salmela: Suomessa muutetaan aikaisin pois verrattuna useisiin etelä-Euroopan maihin. Esimerkiksi Bulgariassa, Kreikassa ja Italiassa nuoret lähtevät kotoaan vasta 30 vuotta täytettyään. Päivi Honkatukia, mistä kulttuurierot johtuvat?

Professori Päivi Honkatukia: Se onkin aika vaikea kysymys, johon en ehkä osaa ihan lopullisesti vastata. Meillä Suomessa ja ehkä pohjoismaissa laajemminkin vallitsee sellainen itsenäistymisen ideaali, että ajattelemme jotenkin, että parinkymppien tienoilla nuoren pitäisi muuttaa pois kotoa vaikka opiskelemaan ja aloittaa itsenäisen elämä. Se on vahva kulttuurinen malli, joka meillä on. Myös nuoret itse, kun heiltä kysytään, milloin pitäisi muuttaa pois kotoa, vastaavat, että noin 18-vuotiaana tai vähän sen jälkeen. Se on nuorilla myös vahva oma halu itsenäistyä siinä vaiheessa.

Toimittaja Rebekka Salmela: Meillä on myös institutionaalisia järjestelyitä, jotka tukevat tätä. Meillä on esimerkiksi opinto- ja asumistuki, jotka ovat rakenteellisia ratkaisuja ja auttavat nuoria itsenäistymään varhain. Etelä-Euroopassa ei näitä ehkä ole, ja siellä on perhekeskeisempi kulttuuri. Heille on ihan tavallista, että asutaan vanhempien kanssa, kunnes perustetaan oma perhe kolmekymppisenä. Tässä on sekä kulttuurisia tekijöitä, että rakenteellisia tekijöitä, jotka ovat tietysti vuorovaikutuksessa. Ne ovat jotenkin muotoutuneet pitkän prosessin tuloksena erilaisiksi eri puolilla Eurooppaa. Siinä on oma historiallinen ja kulttuurinen taustansa.

Jos vertaillaan pohjoismaalaista aikaista ja etelä-eurooppalaista myöhäistä pesästä lähtöä, mitä hyviä puolia niissä on?

Professori Päivi Honkatukia: Se, että asutaan pidempään vanhempien kanssa – jos se on kulttuurissa hyväksytty malli, se on aika turvallinen tapa itsenäistyä. Jotenkin ajatellaan, että itsenäistyminen ei tarkoita itsensä repimistä irti perheestä ja yhteisöstä, vaan voidaan opiskella ja suunnitella itsenäistymistä rauhassa. Se saattaa olla pehmeämpi ja turvallisempi tapa. Toisaalta näissä maissa voi olla niin, ettei ole edes mahdollista muuttaa, koska ei ole asuntoja tai tukia nuorille, jotka haluaisivat muuttaa pois vanhempiensa luota. Siihen liittyy kontrolli ja tuki. Kun taas meillä, kun on tämä varhaisen itsenäistymisen malli, itsenäistyminen voi aiheuttaa paineita. Nuori voi kokea, ettei haluaisi edes muuttaa yksin, mutta ”koska kaikki muutkin muuttavat, niin minunkin pitää.” Nuorilla on muutenkin paineita, koska nuori aikuisuus on vaihe, jossa tehdään paljon koko elämää luotaavia ratkaisuja lähtien opiskelupaikasta, työelämäpolusta ja ihmissuhteista. Siinä on paljon isoja asioita, jotka vaativat huomiota. Jos siihen päälle tulee paine itsenäistymisestä, se voi aiheuttaa stressiä. Ei kaikille, mutta voin ymmärtää, että nuori aikuisuus on aika paineistettu elämänvaihe.

Toimittaja Rebekka Salmela: Kaikissa Euroopan maissa naiset muuttavat aikaisemmin pois kotoa kuin miehet. Yksi syy ainakin Suomessa voi olla varusmiespalvelus, mutta voisiko siinä olla jotakin muutakin takana?

Professori Päivi Honkatukia: Se tulee aina monessa ilmiössä ilmi, kuinka tytöiltä ja nuorilta naisilta odotetaan ja vaaditaan erilaisia asioita kuin nuorilta miehiltä. Nuoret naiset ja työt ovat usein itsekin itseään kohtaan aika vaativia. Ehkä itsenäistymisen paine voi vielä vahvemmin kohdistua nuoriin naisiin kuin nuoriin miehiin. Mitä me vaaditaan, ja mitä nuoret itse itseltään vaatii? Nuorten miesten keskuudessa on monia erilaisia tapoja itsenäistyä, eli tämä ei mitenkään koskea kaikkia. Mutta voiko olla niin, että jotkut nuorista miehistä eivät niin paljoa stressaa, että ”täytyisi nyt päästä itsenäistymään”, ja ehkä mieluusti haluavatkin olla turvallisessa lapsuudenperheen kontekstissa.

Toisaalta on tutkimustietoa nuorten aikuisten syrjäytymisestä. On erityisesti joukko nuoria miehiä, jotka eivät pääse mukaan työelämään tai koulutuspoluille. Jotkut nuoret miehet ovat erityisesti syrjäytymisvaarassa. Se saattaa ilmetä myös niin, että nuori mies vetäytyy yhteiskunnasta ja jää kokonaan sen ulkopuolelle. Tämä on varmasti monisyinen juttu, ja samoin nuoret naiset itsenäistyvät monin eri tavoin. Tässä voi kuitenkin olla näitä trendejä takana.

Toimittaja Rebekka Salmela: Voiko yksi mainitsemasi tyttöihin kohdistuva oletus olla kodinhoito? On tutkittu, että kotityöt ja lasten hoito kasautuvat enemmän naisille kuin miehille. Voiko se näkyä jo nuoruudessa niin, että oletetaan, että tytöt pitävät huolta pikkusiskoista ja -veljistä ja siivoavat?

Professori Päivi Honkatukia: Joo, kyllä se varmasti näkyy. Se näkyy aikuisten parisuhteessa ja niissä odotuksissa, joita perheessä kohdistetaan nuoriin ja lapsiin. Myös kontrolli näkyy. Kun itse tein väitöskirjaa, näissä tutkimuksissa tulee esiin, että tyttöjä kontrolloidaan vahvemmin kuin poikia: ollaan kiinnostuneita, että missä he on ja mitä he tekevät. Tytöt voivat tuntea niin, että he haluavat vapautua siitä kontrollista, ja senkin takia itsenäistyminen ja kotoa pois muutto tuntuu tytöistä houkuttelevalta ajatukselta.

Toimittaja Rebekka Salmela: Mielenkiintoista! Tämän vuoden kestänyt koronavirustilanne on ajanut takaisin kotiin niitakin, joista yksin asuminen on ollut kivaa. Mistä paluumuuttaminen johtuu?

Professori Päivi Honkatukia: Muutenkin puhutaan siitä, että nuorten siirtymä aikuisuuteen ja polku koulutuksen ja työn kautta itsenäiseen asumiseen ei ole enää niin suoraviivainen. Puhutaan ”jojo-siirtymistä”, eli nuori aikuinen saattaakin palata takaisin asumaan vanhempiensa kanssa eriyistä. Ehkä korona-kriisin aikana sosiaalisten suhteiden rajoittaminen on vaikuttanut siihen. Kyllä me ihmiset olemme sosiaalisia eläimiä. Yksinäisyys ei ole sellaista, jota kaipaisimme, vaan kaipaamme yhteisöllisyyttä. On tärkeää, että olemme jossain ja meillä on lähipiiri ja ihmiset, jotka ovat meille tärkeitä ja joille olemme itse tärkeitä. Tällaiset tarpeet tulevat varmasti näkyväksi, koska se sosiaalinen vuorovaikutus on rajoittunutta. Silloin läheiset ihmiset tulevat tärkeämmiksi. Lähipiiristä haetaan jossain määrin turvaakin.

Toimittaja Rebekka Salmela: Tänään keskustelimme nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukian kanssa siitä, kuinka lapsuudenkodista lähteminen muuttaa nuoren ja vanhempien välistä suhdetta sekä siitä, kuinka sukupuoli vaikuttaa muuttoajankohtaan. Oli todella kiinnostavaa kuulla sinun ajatuksiasi aiheesta, ja kiitos tosi paljon haastattelusta!

Professori Päivi Honkatukia: Kiitos, kun pääsin mukaan.